

4. П.Е. Шпара, И.П. Шпара, *Техническая эстетика и основы художественного конструирования*, Из. Объединения «Выща школа», Киев, 1989

5. Ina Crețu, *Managementul calității. Note de curs*, UTM, Chișinău, 2008

6. В.Ф. Рунге, В.В. Сеньковский, *Основы теории и методологии дизайна*, из. Пресс, Москва, 2005

Cultura politică fragmentară

Elena Țarălungă,
lector universitar, IRIM

Cultura politică este un produs al istoriei, experiențelor unei societăți, ale persoanelor care contribuie la angajarea individului în socializarea politică, la dezvoltarea acestui domeniu și la perfecționarea vieții politice democratice. Această sintagmă desemnează convingeri ideologico-politice, care cuprind exprimări prin opinii și comportamente ale indivizilor în raport cu viața politică. Cultura politică cuprinde totalitatea activităților individului, ce reflectă personalitatea dinamică a lui, într-un ansamblu politic, social, economic, cultural[1, pag.76].

Noțiunea de cultură politică a fost introdusă în circuitul științific în sec XVIII de către filosoful german I. Herder. În terminologia politologică, termenul de cultură politică a fost introdus de către savanții: G. Almond și S.Verba la începutul anilor 60 ai sec XX. Aceștea considerau cultura politică o totalitate de valori, simboluri, credințe, montaje, orientări către comportamente politice [2, pag.47]. Cultura politică nu se reduce la o constatare sau la o contemplare, ea are un sens activ, de intervenție, de participare, de acțiune practică în vederea soluționării exigențelor progresului, al progresului politic în general. Cultura politică include: idealurile și valorile, normele active ale vieții politice. Cultura politică determină modelele tipice și normele comportamentului politic, a colaborării elitei guvernante cu cetățenii, cu grupurile sociale. Cultura politică este un fenomen socio-politic complex, manifestat și determinat de gândirea/mentalitatea și comportamentul persoanei. Din acest motiv o definiție unică, unanim acceptată a culturii politice lipsește. Mai des sunt utilizate două definiții: „Cultura politică este un sistem, constituit istoric, al relațiilor stabile dintre oameni, care cuprinde experiența generațiilor anterioare, orientările și convingerile, reprezentările, modelele de comportament, care se manifestă în activitatea subiecților procesului social, care asigură reproducerea vieții politice în societate pe baza continuității”. „Cultura politică reprezintă ansamblul valorilor, orientărilor, convingerilor și a simbolurilor ce le exprimă, care sunt recunoscute și servesc pentru sistematizarea experienței politice și coordonarea comportamentului politic al tuturor cetățenilor” [3].

Gabriel A. Almond și Sidney Verba în studiul de analiză comparată „The Civic Culture” evidențiază și examinează trei forme ideale de orientare politică (parohială, de supunere și de participare) și trei tipuri de cultură politică (parohială, dependentă și articipativă) [4, 179].

Conform altei clasificări deosebit: cultura politică fragmentară și integrativă [5, 288]. Cultura politică fragmentară este o cultură specifică perioadei de tranziție, când în societate apar mai multe subculturi politice, dușmănindu-se des între ele și între care nu există o comunicare și interacțiune eficientă, nu există consensul în soluționarea majorității problemelor sociale. Aceste subculturi acceptă greu valorile, limba și tradițiile reciproce. Drept rezultat, cultura fragmentară este una conflictuală prin definiție, caracterizată prin extremism politic, cu lideri populiști. Cultura politică fragmentară poate fi radicală, se poate manifesta agresiv, intolerabil față de alte poziții, se poate orienta nu la partide, la programele lor, dar la politicieni concreți [6, pag. 275]. Asistăm la o modificare rapidă a preferințelor politice, utilizarea frecventă a metodelor neformale de luptă politică: grevele mitingurile de protest, pichetările, greva foamei, demonstrațiile și alte forme de presing asupra puterii. În aceste condiții societatea se divizează în mai multe grupuri ce-și manifestă deschis interesele diametral opuse.

Cultura politică fragmentară din RM este caracterizată de:

- existența unor grupe cu orientări politice diferite, adesea dușmănoase, ce formează subculturi aparte, izolate, conflictuale, care manifestă autonomie sporită față de cultura dominantă. În RM, aceste subculturi sunt în special etnolongvistice (adică subcultura rusă, ucraineană, găgăuză,, etc.), socio-economice (adică diverse grupuri sociale cu statut economic și social diferit – muncitori, țărani, bussinesmani), regionale (zona centru, nord, sud), fiecare avînd orientările sale specifice. Cultura fragmentară nu este unitară, omogenă, fiecare subcultură posedă propriile valori;

- predominarea loialității față de instituțiile ce reprezintă interesele locale asupra celor atît naționale (față de ultimele poate nici să nu existe);

- existența unor montaje ale populației spre „rezolvarea rapidă” a problemelor, fapt care favorizează venirea unor lideri-populiști. Ca efect, are loc schimbarea bruscă ale cursului politic (și probabil și a regimului);

- predominarea unui sentiment de neîncredere în raport cu diferite forțe sociale care reflectă lipsa sau slăbiciunea procedurilor democratice de soluționare a conflictelor, existența unei atmosfere ce defavorizează reformele democratice. În opinia politologului american W. Rosenbaum, „Statele cu cultură fragmentară au tendința spre o violență politică larg răspîndită; între grupele sociale de baza conflictele politice sunt cronice și de o intensitate enormă și există o abatere de la procedurile civice legale, care figurează în sistemele politice stabile [7, pag. 40].

- există un mixaj al elementelor parohiale și de supușenie, se păstrează tipaje ale centralismului, pe fonul cărora inițiativele venite din partea societății civile

rămîn fără replică. Astfel se explică repudierea proiectelor federale de reglementare a conflictului transnistrean, amestecul puterii centrale în activitatea organelor publice locale. Elementele parohiale sunt cel mai vizibile în Găgăuzia, unde populația se orientează spre liderii locali, iar votul are caracter etnic și de clan;

- culturii politice din Republica Moldova îi este specific monismul politic, repudierea de către electorat a pluripartidismului.

Sondajele de opinie vorbesc despre prezența unor puternice reminiscențe ale culturii politice totalitare în care, în viziunea lui Farușin în, „tendențele etatice cu cultul lor al puterii și cu sacralizarea oamenilor care o realizează ating dimensiuni enorme. Se întărește paternalismul, supremația statului asupra individului și principiul „supunerii necondiționate” a acestuia față de interesele supreme”[8, pag.150]. Paternalismul este incompatibil cu gândirea liberă care consideră că fiecare persoană este cel mai bun judecător al buneii stări, stopează derularea normală a reformelor economico-sociale în noile condiții politice, cultivă o psihologie de întreținere, sugrumă inițiativa economică și energiile sociale. Președintele în conștiința socială paternalistă se plasează în afara „responsabilităților reale”, capătă „imunitate tradițională” pentru acțiunile sale, fenomen periculos pentru funcționarea democratică. O putere paternalistă dorește să organizeze societatea în jurul unui stat birocratic, supracentralizat, doritor să-și asume noi roluri și funcții care țin de câmpul intim al individului [9, pag.128]. Republica Moldova a fost practic întotdeauna sub controlul altor state. Drept rezultat populația s-a obișnuit să vadă în instituțiile statului și a puterii în general, forțe incontrolabile în fața cărora singura atitudine ar putea fi cea de tăcută docilitate și resemnare. Prin aceasta poate fi explicat paternalismul electoratului moldovenesc [10, pag. 35].

O mare parte a populației nu este conștientă de drepturile, libertățile și obligațiile politice și nu are o cunoaștere elementară a datelor constituționale fundamentale [11, pag.24]. Anomia la toate nivelurile structurii sociale, atitudinea nihilistă a majorității populației față de normele juridice, înstrăinarea puterii de la populație. Societatea moldovenească contemporană, conform opiniei majorității analiștilor străini și autohtoni, se caracterizează printr-o cultură politică fragmentară și conflictuală, atât în aspectul deosebirilor cât și în ce privește modalitățile de exprimare și funcționare a ei [12, pag. 142].

Specificul acestei culturi politice îl constituie starea de sciziune a ei, lipsa unui acord între purtătorii diferitelor subculturi în ce privește valorile fundamentale, idealurile și obiectivele urmărite, structura și regimul politic existent în societate. De asemenea, în cadrul culturii politice în cauză se observă o izolare socială, lipsa încrederii între diferite grupuri și categorii sociale, între elite și mase, care reflectă diverse stări evidente de conflict și de mari tensiuni sociale care generează instabilitatea politică în societate. În cadrul culturii politice moldovenești se

conturează o particularitate care mai persistă și anume paternalismul ca formă a raporturilor dintre stat și individ. Paternalismul respectiv este primejdios prin aceea că generează în conștiința cetățenilor speranțe iluzorii și o denaturare a realității, cultivă o psihologie de întreținere.

Fragilitatea societății civile, născută pe fragmentarea excesivă a culturii politice și prejudecățile trecutului, continuă să fie o caracteristică definitorie a societății în tranziție. Întrucât, majoritatea indivizilor din societatea noastră au rămas ancorați în limitele unei culturi politice parohiale sau apatice, ei nu au o viziune minimală asupra orizontului public și politic, mai exact asupra posibilităților de cooperare și de angajare civică.

Un handicap al societății noastre sunt neadevărurile care stau la originea incompetenței politice a guvernanților din Moldova. Ignorarea constantă a adevărului, scoaterea lui în afara spațiului public constituie un defect serios al culturii politice. Kant susținea că „puterea exterioară care îl lipsește pe om de libertatea de a-și comunica gândurile în public, îl lipsește în același timp de libertatea de a gândi”. Motivul tăcerii moldovenilor este anume subdezvoltarea culturii politice comunicative, caracteristică multor societăți posttotalitare. [13, 24]

O altă limită a culturii politice și a societății civile este dată de faptul că o mare parte a populației nu este conștientă de drepturile, libertățile și obligațiile politice și nu are o cunoaștere elementară a datelor constituționale fundamentale. În acest context, menționăm necesitatea formării conștiinței juridice, iar în baza ei și a culturii civice, care au o semnificație majoră pentru asimilarea și respectarea normelor și valorilor politice. Lipsa unei culturi politice împiedică optimizarea deciziilor politice și explică convulsia politică din țara noastră, iar tergiversarea stabilirii unei rețele instituționale pentru implementarea legislației noi, precum și lipsa unor mecanisme funcționale de combatere a crizei completează șirul unor aspecte ce reflectă incapacitatea elitei politice.

În opinia noastră modelul culturii politice integrative este realizabil cu condiția unei abordări obiective, complexe, critice, oneste și curajoase a realității, oferind soluții adecvate și realiste. Prin urmare, stabilitatea politică nu poate fi obținută fără niște acțiuni vizibile în direcția creșterii indicatorilor economici și deci a bunăstării materiale a populației, fără crearea unui sistem puternic al protecției sociale a cetățenilor, fără o legislație solidă cu caracter economic și, nu în ultimul rând, fără prezența unei clase de mijloc numeroase, care constituie baza socială durabilă și politică stabilă a oricărei societăți democratice. Formarea unui model optimal al culturii politice e legată nemijlocit de particularitățile mentalității individului, de perceperea justă a realității obiective. În acest sens, probabil, trebuie conștientizat faptul că succesele reformării societății moldovenești necesită modificarea treptată, graduală a conștiinței individului.

Cultura politică integrativă presupune un nivel relativ înalt al colaborării sociale, al liniștii, al consensului în cele mai importante probleme ale dezvoltării statale, predomină procedurile civile în soluționarea contradicțiilor și conflictelor, este caracterizată nu de un nivel scăzut al violenței politice, ci de o varietate sporită a vieții politice[14, pag.275]. Cele relatate ne dau posibilitatea să afirmăm că în statele postcomuniste este necesară implementarea unei culturi a toleranței, demontarea stereotipurilor distructive vechi, cultivarea necesității existenței unei diversități etnice, ceea ce ar contribui la sporirea culturii politice neconflictuale. Se cere, de asemenea, realizarea unor programe ce urmăresc păstrarea și dezvoltarea tradițiilor și culturilor naționale, crearea unor centre multinaționale de cultură, răspândirea cunoștințelor cât mai veridice și complete despre cultură, tradițiile și obiceiurile cetățenilor ce aparțin la diferite etnii, stimularea interesului pentru cultura altor etnii, îndeosebi în cazul generațiilor tinere. Pentru a evita conflictele ce pot apărea între așa zisele subculturi politice pentru asigurarea stabilității și continuității societății trebuie să existe o cultură politică dominantă la nivel național. Aceasta din urmă ar viza un consens între acele subculturi politice, în ce privește valorile, convingerile și idealurile politice fundamentale de existență a națiunii într-un stat. La drept vorbind, cultura politică a societății noastre e o sinteză a diverselor valori politice, orientări și standarde ale activității politice. Ar fi greșit să presupunem că declararea insolvabilității valorilor comuniste și a idealurilor culturii dependente de tip sovietic poate conduce la formarea culturii politice a civilizației naționale actuale[14, pag. 106].

Experiența americană de constituire a culturii politice democratice a demonstrat că aceasta este o cale istorică lungă și că e imposibil de a crea o națiune, mai întâi de toate bogată economic și apoi instruită sub aspect cultural, cum, se pare, gândesc mulți din guvernanții moldoveni. Dezvoltarea spirituală a întregului popor și bunăstarea materială trebuie să meargă într-un pas. Altfel spus, reforma economico-socială și construcția instituțională din Republica Moldova trebuie să se desfășoare simultan cu transformări în interiorul culturii politice moldovenești, care în timp ar putea privilegia valorile democrației liberale. Începutul culturii politice în Republica Moldova este legat de procesul de demonopolizare a mediilor audiovizuale și de apariție a unor medii independente față de putere. În principiu, unii cercetători consideră, că televiziunea oficială se face vinovată de trei păcate capitale: dezinformarea propriu-zisă, manipularea discretă și efectul anesteziant.

În același context vom sublinia în special faptul că formarea unui nivel înalt al culturii politice în societatea moldovenească depinde, în cea mai mare măsură, de strategia și deci de vectorul dezvoltării țării în viitorul apropiat. Sîntem de acord cu autorii care sugerează ideea că pînă la sfîrșitul anilor '90 ai sec. XX elitele politice moldovenești n-au elaborat și promovat consecvent o formulă politică, un model național propriu de dezvoltare a țării care ar consolida și integra societatea

în numele unui proiect acceptat de clasa politică și cetățeni. Suntem de părerea că anume lipsa unui astfel de concept a provocat tensiuni politice și separatismul politic. Iată de ce elaborarea și promovarea coerentă a unui model de dezvoltare durabilă a societății, bazat pe anumite priorități naționale, principii reformatoare fundamentale, norme și proceduri democratice ar condiționa depășirea crizei economico-socială în care s-a pomenit țara noastră. Stabilitatea politică a societății moldovenești și dezvoltarea ei pe o cale durabilă va fi posibilă numai cu condiția ca cultura politică democratică să capete noi dimensiuni de dezvoltare și să devină o trăsătură definitorie pentru toți cetățenii, indiferent de starea socială și convingerile lor politice. În acest context evidențiem faptul că reformarea societății noastre și dinamizarea proceselor politice trebuie efectuate concomitent cu transformarea culturii politice fragmentare prezente în societate într-o cultură integrativă, democratică, pluralistă, consensuală, bazată pe opțiuni comune ale populației și pe dialogul social al diverselor subculturi politice.

Referințe bibliografice:

1. Ludmila Roșca „Cultura politică de participare”//Materialele Conferinței științifice internaționale „Cultura politică și politica culturală în relațiile internaționale: dimensiunea est-europeană, 11 aprilie 2008, Chișinău 2008;
2. G.Almond, S.Verba, Cultura civică. Atitudini politice și democrație în cinci națiuni. – București: Editura Style, 1996;
3. Jack C. Piano Robert E., Riggs Heleman, S. Robin, Dicționar de analiză politică, București: Ed. ECCE HOMO, 1993;
4. Almond G. A., Verba S. Cultura Civică. Atitudini politice și democrație în cinci națiuni. – București, 1996; Almond G. A., Verba S. Tipuri de cultură politică. // “Arena politicii”, 1996, nr.5;
5. Политология. Санкт-Петербург: Издательство Бизнес-Пресс, 1998, с. 288
6. Ludmila Roșca, Știința Politică, Chișinău 2005, Centrul ed. Al UASM, p.275;
7. Петров Н., О концепции политической культуры или основная ошибка советологии// Полис 1998, Nr.1, с. 40

8. Фарушкин, М. Юртаев А., от культуры конфронтации к культуре диалога// Полис. 1992. Nr. 3, с. 150
9. Sandu I., Sandu R., Renovarea valorilor ideologice în conștiința politică a societății de tranziție//Moldoscopie (Probleme de analiză politică) Chișinău, USM, XXII, 2003, p.128
10. Bucătaru I. Contextul istoric și socio-cultural al procesului de constituire a sistemului pluripartidist din RM//Moldoscopie (Probleme de analiză politică) Chișinău, USM, Nr.1, XXV, 2004;
11. Chiorescu I., Cultura politică din RM: aspecte tranzitorii// Moldoscopie (Probleme de analiză politică) Chișinău, USM, Nr.1, XXII, 2003;
12. Frunțașu P., Rusnac G. Republica Moldova pe calea democratizării. – Chișinău: USM, 1999, p.76-78; Sandu I. Politologie. Îndrumar instructiv-metodic. – Chișinău, 1998, p.71; Guzun I. O cultură politică fragmentară. // Arena Politicii, 1997, nr.9, p.15; Antonesei L. O prostie a lui Platon. Intelectualii și politica. – Iași, 1997, p.119; Бенюк В. Политология. Курс лекций. – Кишинев, 2001, с.202-203; Brucan S. Îndreptar-dicționar de Politologie. – București, 1993, p.142.
13. Șofransky O. Tăcerea moldovenilor. Reflecții asupra culturii politice în Moldova. // Contrafort, 2000, nr.4-5;
14. Sandu I., Colațchi A. Cultura politică: abordări conceptuale și specificul ei în Republica Moldova. // Analele științifice ale USM, seria „Științe socio-umane”. Chișinău ,2002, p.106.